

Özürlünün sağlığı

Lokman Ayva

1966'da Konya Başköy'de doğdu. Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nü bitirdi. Yüksek lisansını Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamladı. Beyazay Derneği Genel Başkanı ve Fiziksel Engelliler Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yaptı. Türkiye Körler Federasyonu Genel Kurul Üyesi oldu. Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Koruma Derneği, Fiziksel Engelliler Vakfı ve İstinye Rotary Kulübü Hizmet Ödülleri'ni aldı. İstanbul Özürlüler Merkezi Genel Koordinatörlük görevini yürüttü. AK Parti İstanbul Milletvekilidir. Çok iyi düzeyde İngilizce ve orta düzeyde Arapça bilen Ayva, evli ve 2 çocuk babasıdır.

Sağlık konusu da diğer pek çok konu gibi bir yaşanan ve beklenti meselesidir. Gece gündüz, günler, aylar, yıllar boyu harala gürele ya yaşananda ya da beklentimizde bilinçli veya bilinçsiz değişiklik yapmaya çalışırız. Özürlü bireylerin durumu ise düşünsel anlamda her boyutuyla yeni bir sahadır. Mesela sağlığın tanımından yola çıkarsak, özürlülük bir sıfat mıdır? Özürlüler sağlıklı mı sağlıksız mıdır? Özürlülük tam bir iyilik hali sayılır mı? Sayılırsa o zaman neden insanları özürlü olmaktan alıkoymaya çalışırız? Tam bir iyilik hali değilse de neden tedavi etmeyiz?

Birlikte yaşadığımız toplumda hamile bir kadını görünce doğuracağı çocuğun özellikleriyle ilgili hepimizin beklentisi üç aşağı beş yukarı birbirine yakındır. Kilo-su şu, boyu şu, burnunun büyüklüğü şu şekilde, organlarının çalışması şöyle gibi bir takım cevaplar verebiliriz. Beyaz bir anne babadan zenci çocuk beklemeyiz. Beklentimizin dışındaki her bir özellik kocaman soru işaretlerine yol açar. Beklentimizin dışındaki değişiklik olumlu ise onu artırmaya ve herkese göstermeye çalışırız, olumsuz ise gizlemeye ve beklentimize uydurmak için arayışlara başlarız. Diyelim ki boyu kısa oldu. O zaman boyunun uzaması için varsa tedaviye başlarız... Özürlülük, insanların beklen-

tisi dışında bir özelliktir ve olumsuz bir özelliktir. Bizler bedenimiz, zihnimiz ve duygularımız bakımından toplumun çoğunluğunun sahip olduğu özelliklere sahip olmak isteriz. Gözleri, kulakları, böbrekleri, boyu vs. çoğunluğunki gibi olan ve çalışan bir bedene sahip olmak isteriz. Oturacak bir evi, binecek bir arabası, geçimini sağlayacağı bir işi olmasını istemek gibi bir şeydir sanki bu. Eviniz yoksa kirada oturursunuz, arabanız yoksa otobüse biner veya yürürsünüz, düzenli bir işiniz yoksa ya günlük bulduğunuz işlere gider ya da sosyal yardımlarla geçinirsiniz. Bir şekilde yaşadığınızla beklentinizi birbirine uydurmaya çalışırsınız.

Peki, özürli kişinin sağlıktan beklentisi nedir? Bu, basit bir ifadeyle, arabası olmayan bir kişinin ev almaya çalışması gibi bir şeydir. Bu, nasıl doğal bir şeyse, o da o kadar doğaldır, hatta olmazsa tuhaftır. Ben görme özürli birisi olarak böbrek sağlığını, akciğer sağlığını düşünmeyecek miyim? Hele hele işitme ve dokunma gibi sağlıklarımı daha da önemli görecekim. Gözüm görmese de sürekli ağrıyan bir başı neden isteyeyim ki? “Kuaföre gidecek param yok, öyleyse ben de intihar ederim” demek gibi bir şey bu. Tabi ki tekerlekli sandalye kullanan bir kişinin de diş sağlığı söz konusudur. Fakat dananın kuyruğu burada kopuyor. Dünya-daki bütün fiziksel ve sosyal sistemler gibi sağlık sistemi de belli standart insanlara yani hâkim toplum kesimlerine göre kurulmuştur. Bu kesimler arasında özürli yoktur. O yüzden her ne hikmetse hastaneler, sağlık hizmeti veren diğer merkezler özürsüzlere göre kurulmuştur. Bu dünyada özürlilerin de olduğunu en çok bilmesi gereken bir sektörün bu kitleyi görmezden gelmesini anlamakta yıllarca güçlük çektim. Ama şimdi çekmiyorum. “Sağlık sektörü özürli diye bir kitlenin olduğunu neden görmüyor?” diye bir sorum yok artık benim.

Geçenlerde Ankara’da bir ağız diş sağlığı hastanesine ve merkezine gittim. Elime körlerin okuyabildiği Braille alfabesiyle yazılmış bir doküman tutuşturdular. Tuhaf bir şeyi fark ettim, ömrü hayatımda “nezele” yazısını hiç okumamışım. Bizim çocukluk ve gençlik yıllarımızda o kadar az Braille kitap vardı ki onlar da ders kitabıydı. Demek ki “nezele” kelimesinin olduğu hiç bir metin olmamış. O dokümandan, koruyucu sağlık ve kuruluşlar hakkında epey bir şeyler öğrendim. Sağ olsunlar, yetkili arkadaşlar sistemin özürli de kapsayacak şekilde nasıl organize edildiğini gösterdiler. Mesela binaya giriyorsunuz. Her katta o katta neler olduğunu anlatan Braille bir yazı asansöre yakın yerde duruyor. Ayrıca yaşlılar ve özürli-lerin yardım isteyebilecekleri bir düğme var. Ona bastığınızda size bir görevli gelip yardımcı oluyor. Tekerlekli sandalye kullanan birinin sıfır sorunla orada dolaşabildiğini hayal edebiliyor musunuz? “Herkes gibi” olmanın doğallığını, rahatlığını ve hazzını yaşıyorsunuz. Merdiven basamakları size “Seni istemiyoruz” diye pis pis bağırıyor. Ya zihinsel ve otistik kişilerin durumu?

Berber çalıştığımız arkadaşım taksiden inerken kapıyı açıyor ve arkadan gelen araba da taksinin kapısına çarpıyor. Çarpan da bir diş hekimliği fakültesi hocası. Kaza bir yana ben mal bulmuş mağribi gibi oldum. Hoca arabasının, taksici kapısının derdinde ama hocaya sarıldık. Neden? Çünkü

bir çaresizliğimiz vardı. Zihinsel özürli, otistik ve psikiyatrik hastaların ağız ve diş sağlığı sorunumuz devasa boyuttaydı. O arkadaşlarımız bakım yapamıyor ve dolayısıyla sık sık hastalanıyorlardı. Hem onun acı çekmesi, hem de çevresinin çaresizliği hepimizi kıvrandı- rıyordu. Hocamızın elinden bir şey gelemedi. İşte Keçiören’de, Mamak’ta bunların da çözülmüş olduğuna şahit oldum. Omuzlarımdan devasa bir sorumluluğun da su kaydıracağından kayar gibi tatlı bir şekilde kayıp “cumborlop” diye çözülenler havuzuna düştüğünü gördüm. Siz olsanız mutlu olmaz mısınız?

Enteresan bir havuz problemi yaşıyor. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi üyesi olduğum için Avrupa’nın özürlilik meseleleriyle de ilgileniyorum. Orada özürli nüfusunda ciddi bir artış söz konusu. Nedenleri çok tuhaf. Ama aynı nedenlerin Türkiye’de de yaşanmaya başladığını gözlemliyoruz. Nedir? Ülkemizdeki gelişen sağlık hizmetleri özürli olmayan insanların özürli olmasını ciddi oranda önüyor. Ambulansın çok hızlı şekilde yetişmesi, birçok teşhis araç gerecinin bulunması ve tedavi imkânlarının had safhaya yükselmesi özürliliğü önüyor. Bu, özürsüzler için iyi bir haber. Fakat özürli sayısında ciddi bir artış olacak ve olmakta. Bunlar da yine sağlık hizmetleri yüzünden. İsterseniz sağlık hizmetlerinden faydalanmayı istemeyebilirsiniz. Nasıl mı olacak? Gelişen sağlık hizmetleri birincisi ömrü uzatıyor ve yaşlılığa bağlı özürli olanların sayısında ciddi bir artış oluyor. İkincisi de yine gelişen sağlık hizmetleri, daha önceleri yaşayamayan özürli de yaşıyor. Dolayısıyla onlar özürli olarak hayatlarına devam ediyorlar. Bu da özürli sayısını artıran diğer bir faktör. Bütün bunlardan sonra havuz problemindeki gibi, havuza akan su, havuzdan giden sudan daha fazla olduğu için havuzdaki su miktarında bir artış oluyor. Ama güzel artışlar bunlar. Zira her birimiz yaşı- mız kaç gelirse gelsin az görerek, az duyarak, zor yürüyerek de olsa yaşamayı tercih ederiz. Hiç bir anne baba, yavrusu için ya da hiçbir kadın kocası, hiçbir erkek de karısı için “Koltuk değ- neğiyle yürüyeceğine ölseydi daha iyiydi.” demez.

Yukarıda çizdiğimiz resmin bir de tabi ki siyasi sonuçları var. İnsanlarımız sağlık alanında bir terslik yaşıyor. Bu sefer yaşadıkları, beklediklerinin üstünde. Beklentimizin altındaki bir durum doğrusu canımızı sıkıyor. Ama sağlıkta tam tersi. Bir tatmin, bir doyum ve bir heyecan yaşıyoruz. “Ah Avrupa’da böyle mi ya” cümlesi çok meşhurdur. Şimdi insanımızın Avrupa’ya gitse de orada bir yaşasa neler hissedeceğini ve söyleyeceğini çok merak ediyorum. Birçok

Geçenlerde Ankara’da bir ağız diş sağlığı hastanesine ve merkezine gittim. Mesela binaya giriyorsunuz. Her katta o katta neler olduğunu anlatan Braille bir yazı asansöre yakın yerde duruyor. Ayrıca yaşlılar ve özürli-lerin yardım isteyebilecekleri bir düğme var. Ona bastığınızda size bir görevli gelip yardımcı oluyor. Tekerlekli sandalye kullanan birinin sıfır sorunla orada dolaşabildiğini hayal edebiliyor musunuz? “Herkes gibi” olmanın doğallığını, rahatlığını ve hazzını yaşıyorsunuz. Merdiven basamakları size “Seni istemiyoruz” diye pis pis bağırıyor.

alandaki söylendiği gibi “Avrupa Avrupa dedikleri de bu muymuş!” gibi bir cümle kaçınılmaz. “Abla, bu bıçaklar Avrupa’da”, “Abi, yerliyle Avrupa bir olur mu?” gibi her konuda önüne Avrupa gibi bir hedef konan insanların siyasi tercihleri, bu hedefi gerçekleştirenlerden yana olacaktır. Siyasi iktidar, hedefi ve beklentiyi öyle yükseltti ki, “Avrupa da neymiş!” gibi cümleler birçok alanda konuşulmaya, söylenmeye başladı. Şimdi sıra “Vizyon 2023” gibi bir projeye bu beklentiyi karşılamakta ve bu hedefi tutturmakta. İnsanlığın başarısı için yola çıkanlara selam olsun.